

SHUKUR XOLMIRZAYEV ASARLARIDA TABIAT VA INSON MUNOSOBATI

Termiz davlat pedagogika institute I bosqich magistranti

Ulashova Muxlisa Xolmurod qizi

Ilmiy rahbar: Qarshi davlat universiteti O'zbek mumtoz adabiyoti kafedراسي

katta o'qituvchisi, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Rayxonova Muxayyo Muxammadiyevna

Annotatsiya: Ushbu maqolada Shukur Xolmirzayevning "O'zbeklar" va "Jarga uchgan odam" hikoyalarida tabiat va inson o'rtasidagi badiiy munosobatlari yoritiladi. Asarlarda tabiat obrazlari inson kechinmalari, tarixiy xotira va milliy tafakkur bilan qanday uyg'unlashtirilgani tahlil qilinadi.

Аннотация: В данной статье освещаются художественные взаимоотношения природы и человека в рассказах Шукура Холмирзаева «Узбеки» и «Человек, упавший в обрыв». В работах анализируется, как образы природы сочетаются с человеческим опытом, исторической памятью и национальным мышлением.

Abstract: This article highlights the artistic relations between nature and man in Shukur Kholmirzayev's stories "Uzbeks" and "The Man Who Fell into a Cliff". The works analyze how the images of nature are combined with human experiences, historical memory and national thinking.

Kalit so'zlar: Shukur Xolmirzayev, tabiat, inson, badiiy obraz, milliy ruh, xotira, falsafiy talqin.

Ключевые слова: Шукур Холмирзаев, природа, человек, художественный образ, национальный дух, память, философская интерпретация.

Key words: Shukur Kholmirzayev, nature, man, artistic image, national spirit, memory, philosophical interpretation.

Adabiyotlarda tabiat tasvirlari faqat manzara yoki fan sifatida emas, balki inson ruhiyatining ifodasi, voqealar rivojiga xizmat qiluvchi badiiy vosita sifatida muhim ahamiyatga ega. Yozuvchi asarlari tabiat tasvirining rango-rag tarzda yoritilishi, tasvirni kitobxon ko'z o'ngida jonlantirish yozuvchining asosiy prinsiplaridan hisoblanadi. Xususan, yozuvchining "O'zbeklar", va "Jarga uchgan odam" hikoyalarida tabiat obrazlari inson, xalq va tarix bilan bevosita bog'lanadi. O'zbek adabiyotshunosi G'ofur G'ulomning fikricha "Adabiy asarda tabiat obrazlari inson ruhiyatining ichki pardasini ochib bera olgan taqdirdagina estetik kuchga ega bo'ladi". [1;] Shukur Xolmirzayev asarlari aynan shu mezon asosida baholanishi mumkin. Yozuvchi "Jarga uchgan odam" hikoyasida "Boysuntog'ning musaffo osmoni osilib turar, uning orqa tomoni to'lqinsimon sarg'ish adirlar, tog'lar tarafga emgaklab ketgan, adirlar ortida esa chag'ir toshli qirlar va ular orqasida mol podalariga o'xshab archazor qoplangan tog' ko'rinar edi. Tog'ning osmonga qadalgan o'rkachlarida parquv bulutlar suzib yurar, ular tog' bilan zangori osmonni bir-biriga qo'shib turganga o'xshar edi." [2] Hikoya tili sodda, ammo unda yoritilgan tasvir kitobxoniga bir o'qishdayoq tushunarli bo'ladi. Kitobxon asarni o'qishni boshlashidanoq shu tog'lar bag'rida sayr qilishni, uning sof, orom baxsh etuvchi havosidan baxra olgisi keladi. Hikoyada yana jarlik, balandlik, qulash va sukunat obrazlari orqali yozuvchi badiiy obraz yaratadi. Asarda yozuvchi jarlikni ikki xil tasvirlaydi. Birinchisi - tabiiy hodisa, ikkinchisi esa fojia, halokatning ramzidir. Adabiyotshunos S. Jo'rayev fikricha: "Shukur Xolmirzayev hikoyalarida tabiat manzarasi emas, balki hodisaning o'zi

obrazga aylanadi. Jarlik -bu inson ichidagi bo'shliqdir." [3] Asarning kuchli tomoni tabiat tasviri bilan inson qalbiga chuqurroq kirishdir. Yozuvchi jamiyatdagi muammoni tabiat vositasi orqali ochiqlyaydi.

"O'zbeklar' hikoyasi ham yozuvchining sara asarlaridan biri hisoblanadi. Unda tasvirlangan tog'lar, daryo, dasht- bularning hammasi o'zbek xalqining sabr -toqatini ifodalovchi obrazlarga aylanadi. Tabiat tasvirlari orqali ruhiy kechinmalar, hissiyotlar hatto shu davr dunyoqarashi tasvirlanadi. Taniqli adabiyotshunos A. Qayumov shunday yozadi: "Shukur Xolmirzayev tabiat orqali xalqning tarixiy xotirasini jonlantirdi. Uning yozishicha, toshlar sukut saqlaydi, lekin ko'ngilga og'irlik soladi -bu xalq quvg'inda, lekin bardoshli degan ramzdir". [4] Tabiat obrazlari insonning kechinmalari xalq xotirasi axloqiy qadriyatlar va fojialarning ramziga aylanadi. Ustoiz adiblarning ta'kidlashicha Xolmirzayevning tabiat tasvirlari o'zbek xalqining ruhiy olami yashash falsafasi va tarixiy xotirasi bilan chambarchas bog'liq.

Shukur Xolmirzayev ijodi o'zbek adabiyotida tabiat va inson o'rtasidagi murakkab, ammo barqaror munosobatlarni o'ziga xos badiiy uslubda tasvirlaydi. Adib asarlarida tabiat -ruhiy tayanch, yurakni yupatguvchi kuch, hayotiy sinovlar fonidagi do'st va hamroh sifatida gavydalanadi. Bu esa Shukur Xolmirzayevning hikoyachilik mahorati, realistik tasvirlar orqali g'oyaviy teranlikka erisha olganini yana bir bor isbotlaydi.

Albatta, quyida Shukur Xolmirzayev asarlarida tabiat va inson munosobati ("O'zbeklar" va "Jarga uchgan odam" hikoyalari misolida) mavzusidagi maqolaga xulosa hamda foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatini taqdim qilaman:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xolmirzayev, Sh. (1983). Tanlangan asarlar (1-jild). Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti.

2. Xolmirzayev, Sh. (1977). Jarga uchgan odam. Toshkent: Yosh gvardiya.
3. Xolmirzayev, Sh. (1980). O‘zbeklar. Toshkent: Yozuvchi nashriyoti.
4. G‘ofurov, I. (2000). Adabiyotshunoslikka kirish. Toshkent: Fan.
5. Qosimova, M. (2005). O‘zbek adabiyotida tabiat manzaralari. Toshkent: O‘zbekiston.
6. Jo‘rayev, O. (2010). “Shukur Xolmirzayev hikoyalarida hayot haqiqatlari va badiiy tafakkur”. Adabiy tadqiqotlar, 2-son.